

RƏŞİD BƏRGÜŞADLI

NAMUS DAĞI

(hekayə)

Yas məclislərinin birində molla deyəndə ki, cəhənnəm əzabının bu dünyadakı tək işartısı böyrək daşının ağrısıdır, böyrəyimin ağrısı səksənib dik atıldı, elə bil məni içəridən qəməltiylə doğradılar. Allah heç kimə göstərməsin, həqiqətən dəhşətli əzabdır! Çoxları Gürcüstandakı mineral suların böyrək daşını ərirtiyini demişdi. Dedim, -"Ölmək, ölməkdi, ta xırıldamaq nədi!?" - vaxt itirmədən bir aylıq otaq tutdum, arvad-uşağımı da götürüb maşınım ilə Sairmə yolunu aldım əlimə, yollarda dincələ-dincələ iki günə gəlib çatdım Gürcüstanın Sairmə sanatoriyasına.

Şükr Allahın kərəminə, ensiz bir dərədə neçə dərədin dərmanı varmış, özü də günü qırx lariyə, bizim pulla iyirmi manata... Hər bulaqda bir dərədin dərmanı var - göz, revmatizma, mədə xorası, böyrək daşı, dəri xəstəlikləri, hələ, qıjnov çayın farelini demirəm. Zavallı balalarım elə bil cənnətə düşmüşdülər. Sıx meşəli sıldırım dağların dibində oturub ürəkdolusu təmiz hava almaq nəyə desən dəyərdi. Sairmənin göz oxşayan təbiətinə baxdıqca düşünürdüm, - "Vallah, belə götürsək, Qafqazda ən avam xalq bizik! El-ələm, gör, haralarda yaşayır, biz də əlimizdəkini erməniyə, gürcüyə verib gedib pır deyib yapışmışıq Mil-Muğanın irəmələrindən. Halal xoşları olsun, lap özümüzün ləzgisi, kürdü, avarı, talışı da meşəli, dağ-dərəli yerləri məskən seçir, biz isə yenə Aranı qucaqlayırıq, Abşeronun şoran torpağını tutuya kimi gözümüzə sürtürük. Axı nə var bu ilan mələyəm düzlərdə, əkib-becərmək elə bizim boyumuza biçilib? Erməninin boynunun kökündən bas düzəngahlara, qoy öküz kimi işləsin, sən də otur dağlarda, buz bulaqlı meşələrdə şah ki-

mi kefini çək da"...

Nəysə, lənət şeytana, mətləbdən uzaqlaşdım. Bir sözlə, Bakının toz sovuran isti avqust küləyindən canımızı qurtardığımızı hamımız sevinirdik. Uşaqlar bütün günü həyətdə gəzib-oyunayır, mən isə həkimlərin yazdığı prosedurları qaçırmamağa çalışırdım. Sonbeşik qızım Selcanı həyətdən yığışdıra bilmirdik. Dörd yaşı var, öz balamdır deyə demirəm, çox istiqanlı, qaynayıb-qarışan uşaqdır. İlk gündən Sairməyə elə valeh olmuşdu ki, bizə dinclik vermirdi, elə, -"Anuşla oynamaq istəyirəm" - özünü yerə çırpıb dad deyirdi.

Sairməyə gəlişimizin beşinci günüydü, vannadan yenicə qayıdıb uzanmışdım. Yoldaşım Selcanın biləyindən yapışib güclə otağa saldı. Uşaq hönkür-hönkür ağlayırdı.

- Burda da qoymazsan rahat duraq! Niyə ağladır-san uşağı!? - yoldaşıma acıqlandım.

-Yapışib bir gürcü uşaqdan, əl çəkmir ki, -"Qoy bacıyla oynayım!"

-Qoy oynasın da, nə var ki bunda?!

-Dilini bilmir axı, həm də xalxın evinə gedir...

-Uşaqların öz dili olur, dəymə, qoy oynasınlar. - Üzü divara çönüb ədiyala büründüm. Amma uşaq kirmək bilmirdi. Nəlac qalıb özüm onu həyətdə düşürdüm. Gül-çiçəkli meydançada uşağın gözü kimsə axtarır, kəlməbaşı: - Bəs Anuş hanı? - deyib gözünün mütüyünü axıdırdı. Uşağı bir qədər ovudub bir gürcüylə ölkələrimizin dərindən-sərindən danışırdı ki, birdən Selcan sevincək böyrümü dürtmələdi: - Odey, Anuş gəlir! - barmağıyla göstərdiyi səmtə baxdım. Cavan ər-arvad qarayanız qızcığazın arxasınca əllərində plastik stəkan su içməyə gəlirdilər. Şirin uşaq idi, özümün də qanım qaynadı Anu-

şa. Selcanı görcək, düz bizə tərəf götürüldü. Qızım gözlərini yazıq-yazıq üzümə dikdi. "Uşaqlar niyə bu qədər məsum, günahsız olur, görəsən?" - Get, get bacıyla oyna - söz ağzımdan çıxan kimi qıza tərəf elə götürüldü ki, bir-biriylə toqquşanda az qaldı yıxılınsınlar. Heç doğma bacısını, məhlədəki həmyaşıdlarını, gəlinciklərini belə sevmirdi Selcan. Cütlük yanımıza çatanda kişi ayrılıb bizə yaxınlaşdı. Əl verib gürcücə bildiyim tək sözü dedim, - "Qamar coba ". O, rusca "zdrastvuy" deyib salamımı aldı. - "Bunlar rus dilinə qadağa qoyublar axı" - səki, uşaqların birlikdə oynaması üçün ondan icazə alacağdım. Bir az şübhəli gəldi mənə, soruşdum, - Gürcü deyilsiniz? -Yox, erməniyək, - deyəndə elə bil təpəmə bir qazan qaynaq su əndərdilər. Bir andaca qanım it qanına döndü. Ən murdar və iyrenc əli sıxdığım üçün özümdən iyrendim, əlimi şalvarıma sil dim. Mən iyirmi il olardı ki erməni görmürdüm. Torpağıma soxulan və tankımızın altında xıncımladığımız erməni axırıncı dəfə 1993-cü ilin oktyabrında Ağdamın Papravənd kəndində görmüşdüm. Kim nə deyir desin, amma müharibənin "tufəng dövründən" tutmuş, ta atəşkəs dövrünədək bu haramzadalarla əlisilahlı döyüşən, iki dəfə yaralanan biri üçün bu görüş əsl dəhşət idi və indi dərim səyriyir, tüklərim biz-biz olurdu. Elə andıra qalmış böyrək daşını da Qarabağın soyuq səngərlərində canıma yığmışdım. O, sual dolu baxışlarıyla üzümə kilidlənib nəsə soruşmaq istəyirdi. Mənimsə artıq danışmağa gücüm yox idi və indi gözüm qızımı axtardı. Balacalar çəməndə gülə-gülə kəpənək qovurdular. - Selcan! - səsindəki hirs qızım da duydu, ikisi də yanımıza gəlib üzümə baxdılar. - "Ata, qoymursan oynamağa?" - uşağın üzündəki bu ifadəni ancaq korlar görməyə bilərdi. "Yox" desəydim özünü didib-tökəcəkdi, - Gedək yeməyimizi yeyək, sonra oynayarsınız, - biləyindən bərk-bərk yapışdım. Anuş erməni dilində qızıma nəsə dedi və hər ikisi təkrar görüşmək ümidiylə müvəqqəti ayrılığa candərdi razılaşıdılar. Selcanı evə gətirib anasının üstünə itələdim, acıqla, - Anuş dediyiniz uşaq gürcü yox, it küçüyü - erməniymiş! Bir bu çatmırdı! Uşağı yanında hərle, qoyma o uşaqla oynasin! - qapını arxamca çırp dım.Yoldaşımın gözləri bərəldi: - Nə danışsın?! Bəs xəbərin var ki, onlar bizim divar qonşumuzdu?! Yan otaqda qalırlar...

- İşə düşmədik..?! "İlanın zəhləsi yarıpızdan gedir, o da gəlib yuvası ağzında bitir"! Cəhənnəmə olsun, sən uşağı gözədən qoyma! - cin atına mindim. Onsuz da hövsələsizəm, indi isə özümə heç yer tapa bilmirdim. Elə bil ki, dörd yaşlı uşağım böyük, bağışlanmaz günah işlətməmişdi, doğma balam bir anda

gözümdən düşmüşdü. Hər şey cəhənnəm, bir erməniylə qonşu olmağın töhmətini heç cür götürə bilməzdim. "Səni lənətə gələsən, şeytan! Cənnət kimi yerdə dincliyimi pozdun! - axşam yeməyindən sonra müştəri qeydiyyatı otağına yaxınlaşıb yerimizi dəyişmək üçün başqa otaq soruşdum. - Bütün otaqlar doludur, heç cür mümkün deyil - deyəndə əsəblərim uğuldadı, ətim ürpəndi...

...Hər dəfə bu erməni ailəsini həyətdə asudə gəzən görəndə vurağan öküze dönürdüm. Məni qınamayın, bu dünyada erməninin varlığı məni iyrendirir. Hər millətin baltaya sap olanı var, ancaq bu millət qonşuya xəyanətə göz yumdusa, yediyi çörəyə tüpürdüsə, ayağa qalxıb öz qudurğan, əfi kimi zəhərli satqınlarının başını əzmədisə, mənim gözümdə alçaq və nadan xalqdır. Erməni xisləti deyilən şey dənılmazdır, bu barədə Teymurləng, Düma, Puşkin, Qobusnamə, Sədi Şirazi və onlarla başqaları da deyib. "Ermənilər dünyanın ən pis ağ dərili nökörləridir. Onlar şərəfsizdirlər, oğrudurlar. Onlar yalnız qorxu və kötək altında sakit olurlar" - bunu ki mən deməmişəm, bu Adam Metenin sözüdür. Düz də deyir! Bəli, erməni Qafqazın üz qarası, dünyanın qara ləkəsidir! Məni qanıma qəltan edin, lap qoy övladlarımız gələcəkdə yenə birlikdə mehriban yaşamış olsun, amma bu qəti fikrimdir - erməniylə qonşu olan çomağı əlindən yerə qoymamalıdır!

"Boynunu yerə soxum, məğlub ordunun rəzil əsgəri! Erməniyə uduzduğun bəs deyil, hələ sanatoriyalarda böyrək daşını tökməyə gəlmisən! Öl qurtar səni!" - qaysaq bağlamış yaramın qabığını qoparmışdı bu erməni ailəsi. Onların məni heç vecə almaması, dədəsinin evindəki kimi asudə gəzməsi isə mənə lap od qoyurdu. Daha eşiyə də az çıxırdım. Birdən Selcan Anuşa tərəf dartınanda dalına yağlı sillə çək, göz yaşına baxmadan amansızca onu susdururdum. On altıncı günümdən başlayaraq istirahətim bax, beləcə zəhərə döndü...

* * *

...Bir gecə yoldaşım hövlnək məni silkələyib yuxudan oyatdı, - Başımıza kül oldu, dur! Selcan otaqda yoxdu, uşaq itib! - bir anda Sairməninin ulduzlu səması, aylı gecəsi başıma fırlandı. İlk ağılıma gələn qonşu ermənilər oldu - "Bunlardan nə desən gözləmək olar!" - yerimdən dik atıldım. Hamama baxdım, çarpayıların altına boylandım, balkona, dəhlizə, foyeyə cumdum - uşaq heç yerdə yox idi. Üzümə üz tutub qonşunun qapısını təpiklədim. Qapını üzümə "dığa" açdı. - Uşaq itib, Anuşun yanında deyil ki?! - özümü içəri təpdim. Arxamca otağın işığını yandır

dı. "Anuş!" - onun da gözləri bərələ qaldı, Anuş da qeyb olmuşdu. Dığanı xirtdəklədim, - Alçaq kopyoğlu, hanı uşaqlar!? - bağırıma "haxçik" də yuxudan oyandı. Qadın Anuşun itdiyini biləndə cəld balkona cumdu, sonra gülümsəyib barmağı ilə bizi çağırdı. İkimiz də balkona çıxdıq və gördük ki, Anuş üzüstə, atasının idman pencəyinin altında kirpi kimi yumrulanıb, yanağını Selcanın o üzəndən uzatdığı əlinin üstünə qoyub yatıb. Sən demə, balkonlarımız arasındakı arakəsmə nazik azbest lövhədənmiş və altlığı uşağın başı girəcək qədər hündür imiş. Üzüstə erməninin balkonuna uzandım, arakəsmənin o üzündə mışıl-mışıl yatan qızımın məsum nəfəsi üzümə toxundu. Dığa Anuşu qucağına alıb ehmalca yatağına uzatdı. Öz otağıma qayıdıb balkona çıxdım. Qızım yun ədyalın altında yuxulamışdı. Onu vurmağa əlim gəlmədi - "Uşaq nə bilir ki, erməni nədir, düşmən nədir, düşmənə necə nifrət etmək lazımdır?" - qucağıma alıb yatağına uzadanda gözlərini açdı. Üstünü örtəndə qorxa-qorxa bircə bunu dedi, - Ata, Anuşu evimizə aparacaq? Mən istəyirəm ki, Anuş mənim bacım olsun... - və doyunca oğurluq görüşdən sonra şirin yuxuya getdi. Bundan sonra yatmaq olardımı? Baxdım ki, qonşumun işığı hələ də yanır. Siqaret yandırıb balkona çıxdım, erməni səsledim. Birnəfəsə, - Rədd ol, get burdan! Səni görmək istəmirəm! Yoxsa əlimdən bir xəta çıxacaq! - deyib siqareti çırtmayla həyəətə tulladım. "Əgər getməsələr, zorla qovacağam" - daha əlim gicişirdi...

* * *

... Sübh tezdən durub bulağa gedəndə gördüm ki, erməni foyədə durub. Salam verdi və əlindəki məktubu mənə uzatdı, - Biz bu gün burdan gedirik. Mən gedəndən sonra bu məktubu oxuyarsan... Salamat qal - başını yerə dikib otaqlarına keçdi. Paketi açdım, otelin emblemi olan vərəqlərdə uzun-uzadı rusca nəşə yazmışdı - öüz-buüzlü iki vərəq idi. "Məndə məktub oxuyacaq hövsələ hardadır?" - istədim dəhlizdəki zibil qabına atım, ancaq bulaqdan qayıtdıqdan sonra oxumaq üçün qatlayıb arxa cibimə qoydum.

Otağa qayıdanda saat səkkiz idi, uşaqlar hələ də mışıl-mışıl yatırdılar. Ehmalca yerimə uzanıb erməninin məktubunu oxumağa başladım:

Adım maraqlı olmaz yəqin ki, sən, sadəcə "erməni" deyərsən. Yerevandakı ali məktəblərin birində müəlliməm. Bizdə də türklərə nifrət etməyi öyrədirlər, amma sən, deyəsən türklərin ən hirslisi, əsl erməni düşmənisən. Bu məktubu ona görə yazmağa qərar verdim ki, sən də biləsən, niyə bizim övladla-

rımız bir-birinin dillərini anlamadığı halda bu qədər isinişə bildilər? Və Sairmədən səndən qorxduğum üçün yox, Siranuşla Selcanın böyük bir sirrin üstünü açma biləcəklərindən qorxub gedirəm. Sənin nifrət dolu gözlərin bəzi şeyləri sezməmiş burdan getməyimiz məsləhətdir və indi sənə bu sirri açmağın heç bir qorxusu yoxdur. Siranuşun həyatını sənə danışacağam. Vicdanın sakitliyindən qiymətli şey yoxdur, qoy sənin də vicdanın azca rahatlıq tapsın, mənim də. Yaradan bir gün bütün sirlərin üstünü onsuz da mütləq açacaqdır. İndi isə dinlə...

Səkkiz il ailəliydik, amma övladımız olmurdu. Heç bir müalicə dərdimizə əlac tapmadı. Arvadımla ayrılmaq da istəmərdik. Bir gün bizim kimi övladsızlıq dərdi yaşayan dostum mənə dedi ki, - "Mən Qarabağda valideynlərini itirmiş bir oğlan uşağını övladlığa götürmüşəm. Əgər sən də istəsən, valideyn himayəsinə ehtiyacı olan yetim uşaqlardan birini götürüb saxlaya bilərsən". Arvadıma bu təklifi edəndə sevindi və - "Amma qız uşağ götürəcəyik!" - dərhal razılaşdı. Vaxt itirmədən dostumun verdiyi ünvan - Mardakertə yollandıq. Axtardığımız uşaqlar ya oğlan uşağı çıxdı, ya da qız uşaqlarını arvadım bəyənmədi. Əliboş Stepanakertə qayıdarkən kəndlərin birində hamilə bir gəlin qarşımıza çıxdı. Əlində vedrə, yolun qırağındakı bulaqdan su götürməyə gedirdi. Arvadım gəlinə işarə edib: - Hamiləlik gör qadına necə yaraşır? Axı niyə mən hamilə qala bilmirəm, niyə öz övladımı özüm doğa bilmirəm? - mənə qısıldı. - Yol məni yorub, həm də susamışam, gəl düşüb su içək, həm də bir az gəzişək, ayaqlarımın keyi açılsın - dedi. Bulağın yanında maşını saxladım. Bayaqqı gəlinlə salamlaşdıq. Gəlin çox gözəl idi. Arvadımın gözü qadının qabarmış qarında və dolu döşlərində qalmışdı. Arvadım ondan soruşdu: - "İlk uşağımızdı?". Gəlin bir az da acıqla: - Yox, beşinci olacaq, - deyəndə arvadımın dərdi açıldı, - Amma mənim heç biri də olmur... - köks ötürdü. Gəlin tərs-tərs mənə baxdı, - Ərindəndir, yoxsa səndən? - arvadıma sual verəndə, düzü, qadındakı sırtıqlıq məni üşütdü. Arvadım: - Məndəndir - dedi. Amma yalan danışdı, mənim qüsürüm idi. Gəlin: - Əgər razılaşsan gələn dəfə ərindən də bir uşaq doğa bilərəm səninçün, - üzümə irişəndə onun yaraşığı lap gözümə düşdü. - Axı sən fahişəyə oxşamırsan... Sənin ərin buna nə deyər? - arvadım deyəsən onu ciddiylə alırdı. Elə bil, arvadımı ovsunlamışdı, imdad dolu gözlərini gəlinə elə zilləmişdi ki, sanki bu saat onun ayaqlarına döşənib yalvaracaqdı. Gəlin: - Kəndin bütün kişiləri, bu kəndə qonaq gələn hər erməni mənim ərimdir. Bir türk qızını zorlamağın ləzzətini yə-

qin ki, sənin ərin də qaçırmaz...

Məni vahimə götürdü. - "Bu gözəllikdə qadın bu qədər həyasız olarmış!"... Daha bayaqkı gözəllikdən iyrenirdim. Arvadım: - Qarınıdakı uşağın atası kimdir, bilmirsən? - arvadım onun hər sözünə sidq ürək-dən inanırdı. Bu iyrenc söhbəti dinləməmək üçün bir qədər aralandım.

-Allah bilir hansı donuzun zibilindəndir! - su dolu vedrəni əlinə aldı.

- Bəs uşaqlarına necə baxırsan? Necə, nəylə dolanırsan?

-Uşaqlarımı əlimdən alıb aparırlar. Allah bilir, ya satırlar, ya da qol-qıçlarını sındırıb diləndirirlər... - bunu eşidəndə tüklərim biz-biz oldu. - Evin varmı, səninlə bir az yaxından tanış ola bilərəmmi? Sən bu uşağı neyləyəcəksən? - arvadım qır-saqqız olub yapışmışdı bu arsız gəlindən. - Hə.., evim var. Donuz tövləsini təmizləyib mənə veriblər. Bu uşağın aqibətini isə ancaq Armen bilir. Bəlkə istəsəniz elə sizə satar...

- Uşaq neçə aylıqdır?

- Bu gün-sabahlıq.

- Bəs niyə ağır şey qaldırırsan, axı sənə olmaz?..

- Bu qayğımı evdə ərinə göstərərsən... - elə bil heç insan görməmişdi.

- Niyə acığın tutur, axı mən də qadınam, səni başa düşməyə çalışıram...

-Mən isə nə vaxt qadın olduğumu heç xatırlamıram. Məni rahat buraxın, işinizin dalınca gedin, - bunu deyib asfalt yolu keçdi.

Arvadımı yanladım: - Başına hava gəlib, nə etmək istəyirsən? Yoxsa yüz kişidən əmələ gələn bir uşağı övladlığa götürmək istəyirsən? Sən ona inanırsan, bəlkə o bizi barmağına sarıyır?

Arvadım:

-O yalan danışmır. Həm də qız doğacaq, anası kimi gözəl bir qız. Addımlarına bir bax...- heç nə başa düşə bilmədim.

-Mən bu uşağı götürəcəyəm. Anası çox sağlamdır, gözəldir. Başa düşmədinmi, o əsir düşmüş türkdür. Deməli övladını heç vaxt axtarmayacaqdır və gələcəkdə də başımıza dərd açmayacaq. Məni sevir-sənsə, bu işdə mənə kömək elə...

Çox çək-çevirdən sonra əlacım kəsildi, ona təslim oldum, - "Bəlkə də qismətimiz belədir". Arvadım yüyürüb su vedrəsini onun əlindən almağa çalışdı, lakin, o buna razı olmadı. Ayaqlarını sürüyə-sürüyə onların dalınca getdim. Həyəətə girəndə darvazanın cırıltısına yaxası-başı açıq yekəqarın biri bizi görcək yerindən dik atıldı. Yaxasını düymələyərək üstümüzə cumdu:

- Kimsiniz, nə istəyirsiniz?! - pörtmüşdü, nəfəsi şərab qoxurdu.

- Yoldan keçirdik, dedik bir yorğunumuzu alağ - söz ağzımdan çıxdı.

Kişinin eyni açıldı: - Qorxutdunuz məni. Dedim, yəqin yenə ya müxbirlər, ya da Avropanın sülməramlı avaralarısınız. Nədi, türk qızı istəyirsən? Qurbanı sənə. Ancaq onun bu halında inanmıram ki, bir ləzzət ala biləsən... Amma özün bilərsən, belə də xoşdursa, buyur onun evinə -burnuyla üstü qamışla örtülmüş alçaq damı göstərdi. İcimdən bu gəlinin yaşadığı evi görmək keçdi, amma arvadım məndən qabağa düşdü. İçəri girəndə buranın həqiqətən köhnə bir mal tövləsi olduğuna əmin olduq. Lakin, qız buranı elə səhmana salmışdı ki, onun təmizkarlığına həsəd apardıq. Damın bir küncündə emalı qopub tökülmüş çuqun hamam vannası dururdu. Divarda ağac budağından asılan düzəldib paltarlarını üstünə sərmışdi. Digər küncdə yataq yeri idi - taxt və bir cüt əsgər döşəyinin üstünü yun ədyalla örtmüşdü. Köhnə şifonerin gözlərinə səliqə ilə qab-qacaq yığılmışdı. Arvadım onun qolundan yapışib taxta oturtdu, özü də yanında, - Danış, danış görüm sən kimsən, bura necə düşməsən, adın nədir?

Qız:

-Suren adımı Zeynəb qoyub, - deyirdi, kimdirsə, türk artisti olub. Bircə onu bilirəm ki, türkəm və türk olduğuma görə ən ağır təhqirlərə dözməliyəm. Amma heç özüm də bilmirəm ki, türk olmaq niyə bu qədər rəzalətmiş... Gözümü Surenin qucağında açmışam. O öləndən sonra isə Armenin himayəsində qalmışam.

- Armen səni çox incidir?

- Yox, niyə incitsin ki? Nə deyir onu da edirəm, amma hərdən çox içəndə bərk döyür. Məni qəfəsə salınmış canavar kimi hamıya göstərməkdən zövq alır. Mənim doğduğum uşaqların hesabına yaxşı qazanır da, - mən doğuram, o isə fransız müştərisinə satır...

Armenin içəri girməsilə söhbət yarımçıq qaldı, - Hə, xoşunuza gəldi türk qancığının evi? Türkün dışı boz qurdudur bu, ehtiyatlı olun ki, sizi gəmirməsin... - irişərək ərp bağlamış dişlərini göstərdi. -Qancıq sən anandır! Sənə neçə dəfə demişəm ki, özgə qadın yanında məni alçaltmağına dözmürəm, erməni köpəyoğlu!

Armen onun üstünə cumub yumruğunu düyünlədi, - Erməni mənə deyirsən!? - Zeynəbi vurmaq istəyəndə arvadım özünü qabağa verdi, - Axı o hamilədir! - yumruğunu havada tutdu. Zeynəb heç tövrünü də pozmadı, - Nədi, erməni deyilsən? Di qudur-

ma yenə! Bu adamlar uşaq almaq istəyirlər. Pullu müştəriyə oxşayırlar, sən bir bunu düşün... - dedi. Armen bu dəfə özünü bizə göstərərək bağırdı: - Bunlar bizim özümüzünkülərdir, müştəri deyillər! Sənə yüz dəfə demişəm ki, bir erməni sənin ürəyini də istəsə, fikirləşmədən çıxar ver!

Zeynəb həminəki soyuq tövrlə: - Nə deyirsən, indi çıxardım verim, yoxsa insan kimi doğub verim?

- Türk insan deyil, sən insan kimi doğa bilməzsən!

- Yaxşı di, anqırma, türkcə doğaram... - Armen coşduqca bundan açıq-açığına ləzzət alırdı. Armen səsinə bir az yumşaldı: - Neçə günə doğa bilərsən!

-Sancılarım 3-4 gündür başlayıb, yəqin çox çəkməz. Sonra bizə çönüb, - Əgər gözləyə bilərsinizsə, qalın, doğum, uşağımızı götürüb aparın... - elə rahat, soyuq danışırdı ki, onda zərrə də olsun analıq, qadınlıq işartısını sezə bilmirdim, elə bil bazar satıcısıydı.

Uzun sözün qıssası, qalası olduq. Arvadım pul verdi ki, Zeynəbin doğuşu və yaxşı qidalanması üçün nə lazımdırsa alım. Dörd gündən sonra Zeynəbin doğuş sancıları tutdu. Arvadım hay-həşir saldı ki, həkim çağıra. Ancaq Armen qoymadı, - Öyrəncəlidir, donuz kimi doğacaq!

Elə bil öz doğma arvadım idi doğan, - Armenlə çaxır çir, həyəcanla nəticəni gözləyirdim. Qulağım tövlədə idi. Körpənin səsi gələndə mən artıq tər içində üzürdüm. Arvadımın dediyi kimi Zeynəb qız doğdu - bizim Siranuşu. Anuş on gün anasının südünü əmdikdən sonra, Armen dedi ki, -Əgər bir neçə gün də anasının südünü əmsə, uşaq türk olacaq, götürün uşağımızı və gedin. Armenə bir az pul verib qızımızı da götürüb evimizə yollandıq. İndi aydın oldumu ki, Anuşla qızın niyə bir-birinə belə mehr salıblar..?

Əgər Zeynəbin erməni əlinə necə düşdüyünü də bilmək sənə maraqlıdırsa, onu da deyim. Armen danışırdı ki, onun anası öz körpəsini (yəni Zeynəbi) və qoca qaynanasını xilas etmək üçün meşəni kəsə yolla çıxmaq istərkən Surenin dəstəsinin əlinə düşür. Döyüşçülər qocanı və Zeynəbin anasını gözləri doyanadək zorladıqdan sonra güllələyiblər. 5-6 aylıq körpəni də murdarlamaq istərkən Suren deyir ki, - "Qoyun bir az böyüsün, sonra hamımız işinə baxarıq. Bizə türklərlə döyüşmək üçün türk südü əmmiş oğlanlar lazımdır". Zeynəbi bir erməni ailəsinə veririlər. Qız erməni evində nökrə kimi böyüyüb, erməni dilini öyrənir. Doqquz yaş olanda Suren qızı geri alır və qızın 14 yaş olanda Zeynəb ilk uşağını yarımçıq salır. Sonralar Suren minaya düşüb ölür və qız onun döyüşçülərindən biri olan həmin Armenin

himayəsinə keçir.

Hə.., ta o gündən bu günədək qızımın bir türk qadından doğulduğunu unutmuşduq. Lakin sənin qızınla qeyri-adi yaxınlığı məni narahat etməyə bilməzdi. Çünki, Armenin o vaxt dediyi -"Anası çox əmizdir-sə, qızının türk qanı coşacaq"- sözü qulağımda səsləndi. Mən elm adamıyam. Bu dilbilməz körpələrin qan yaxınlığından gələnlər məhrəmə mehribanlığını heç bir elm izah edə bilməz. Siranuş bir türk qızını görməklə, anadan aldığı süd-qanı türklüyünü coşdurmuşdu canında. Yoxsa, qaraqabaq qızım həтта, baxçada öz tanıdığı qızlarla da belə mehriban olmayıb.

Biz düşmənlə olsaq da, düşmənlə qadından doğulan uşağın atasıyam. Qızımı əlimdən alacaq bir türkü təsəvvürümə gətirəndə özümə yer tapa bilmirəm. Səni, qızımı əlimdən ala biləcək həmin qorxunc türk olaraq gördüm. Bütün gecə bu məktubu ona görə yazmadım ki, Zeynəbin, Zeynəbin anasının və uşaqlığında elektrik lampası partladılaraq iztirabla öldürülən nənəsinin başına gətirilən iyrənc oyunlarla bağrını çatladıb sənə acıq verəm. Yox, mən sən düşündüyün qəddar ermənilərdən deyiləm. Bunu ona görə yazdım ki, biləsən, Anuşa ömrümün sonunadək doğma atası kimi əziz olacağam, onun qayğısına qalacağam. Əgər taleyi gətirsə, bir türklə ailə qurmasına da mane olmayacağam. Bunu niyə istədiyimi heç özüm də bilmirəm, - bu sadəcə vicdanımın səsidir. Bəlkə də evimdə bir türk böyütməyin qorxusundanır. Bilmirəm... Sənə bir şey deyim? - Çox məğrur və şərəfli millətsiniz. Hərdən özümüzünkülərdən çox fərqləndiyim üçün öz-özümə, - "Kaş ki, mən də türk olaydım. Bəlkə elə mənim də canımda türk qanı var?" - düşünürəm. Sizinlə rəqib olmaq hər millətə başucalıq gətirərdi. Ancaq erməni əsgəri ilə türk əsgərini üz-üzə qoyan məkrli əllər Ermənistanın belini yaman qırdı. Kaş ki, sizinlə yenə dost ölkə olaydıq. Onda neft-qaz kəmərləriniz İrəvan ərazisindən...

...Məktubun gerisini oxuya bilmədim. Gözlərim dolmuşdu, heç nə görmürdüm, həm də mətləb erməni çaqqallığına keçirdi. Hönkürtüm uşaqları yuxudan oyatdı. Doğmalarımın üzümə zillənmiş sual dolu gözlərindən gizlənmək üçün tələsik dəhlizə qaçdım. Qonşu otağın qapısını xeyli yumruqladım, təpiklədim. Açıq olmadı. Aşağı, qeydiyyat otağına cumdum, - "244-cü otaqdakı erməni ailəsinə görmədiniz!?" - soruşdum. Qız kompüterdə bir neçə saniyə eşələnib - "Hesabı ödəyib getdilər" - dedi.

-Haraya!?

-Mən nə bilim haraya!

-Sizdən də cavab alınca adamın ürəyi üzülür, ko-

bud heyvərələr!.. - gürcüyə bağırıb həyəətə qaçdım, bağı axtardım, yeməxanaya göz gəzdirdim, bulaqların hamısına baş vurdum. Amma Anuş balamın izi tozu da yox idi. Başalovlu yoldaşım məni korpusun girəcəyində qarşıladı, - Nə oldu sənə, niyə ağlayırdın!?

- Anuşgil gedib, Selcanın Anuşu gedib!.. - yuxarı qalxdıq.

- Erməni Anuşu deyirsən?!

- O erməni deyilmiş, türküymüş - azərbaycanlı balasıymış... - ona hər şeyi danışdım.

- Nə danışırısan! Bay anan ölsün! Can, can, yazıq balam!!! - analar dərdi daha yaxşı anlayırlar axı...

- Selcan bunu hardan bilirmiş, o bunu necə hiss edə bilirdi ki? O, Anuşla öz dilində danışdı.., hərəsi öz dilində.., amma bir-birini anlayırdılar! - başalovlu qalmışdım. Arvadımın da əli ağzındaydı. Otağımıza girəndə uşaqların sual dolu gözlərilə toqquşdum. Bilirəm ki, ağlayanda gözlərim qıpqırmızı qızdır. Selcan bu halıma qəhərlənəndə, - Anuş bala-

mız gedib, qızım... - balamın boynunu qucaqladım, bağırma basdım. Selcan da mənə qoşuldu, - Mən də Anuşla gedirəm, mən Anuşu istəyirəm, ata..! - zarıdı. Onu Anuşla oynamağa qoymadığımı utancını göz yaşlarına döndərdim. Balamın üz-gözünü duz kimi yaladım, - Bağışla, mələyim, keç günahımdan...

- Üzmə özünü...Taleyin üzü qara olsun. Yazıq uşaq... - yoldaşım uşaq kimi qoluma girdi, başımı sıgalladı.

- Bu nə müsibətədi başıma gəldi, ay Allah! Axı balaca qızciğazın nə günahı vardı? Doyunca oynamağa da qoymadım! Əclaf erməni, Anuşumu hara apardı, görəsən?

Böyük qızım:

- Ata, Anuş hardan sənənin balan oldu!? Tapıb neyləyəcəksən, övladlığa götürəcəksən? Yəni bir erməni uşağından ötrü qanını bu qədər qaraltmağa dəyərmi? Bura Anuşu görməyə gəlmişik? - böyüyümün 16 yaşı vardı, ağı kəsirdi hər şeyi.

Yoldaşım ona bozardı: - Kəs səsini! Sən belə şeyləri hələ bilməzsən! Sən nə bilirsən ki, müharibə nədir, müharibənin vurduğu yaralar necə olur! - uşaqlar pərt olmuşdu bu qanqaraçılıqdan. Onlara nəyisə izah edəcək halım qalmamışdı. Üz-gözümü yumaq üçün hamama girdim. Otaqdan həyat yoldaşımın qızına astadan dediklərini aydınca eşidirdim, -

Atanla bir də belə köntöy danışma! Sənə hamilə olanda atan göz yaşlarına da baxmamışdı, məni tək-tənha qoyub getmişdi müharibəyə. İndi yarasının qaysağını qopardı bu erməni küçükləri. Bu saat desə ki, - "Ermənistanı Anuşu axtarmağa gedirəm", -

dünya-ələm yığışsa da, qabağını ala bilməz. Odur ki, səsini kəs, yoxsa sənə əl də qaldırır...

Qızım:

- Bir erməni uşağına görə doğma qızına əl qaldıracaq?! - yazıq balam nə bilsin dərdim nədir...

- Anuş erməni deyilmiş, əsir düşmüş azərbaycanlı qadının övladıymış...

Qızım heyrətlə, - Zarafat edirsiniz!? Vay.., yazıq uşaq... - deyəndə kürəyimdən bir sancı qalxdı ki, böyrək daşının ağrısı bunun yanında toya getməli oldu. Nə qədər gücəndimsə, nəfəsim çatmadı, ciyərlərimdəki qəhəri öskürə bilmədim. Tövşüyə-tövşüyə otağa gəldim, arvadıma: - Artıq burda heç nə mənə xeyir eləməz, yır-yığış elə, günortadan sonar evə qayıdırıq... - dedim.

- Di yaxşı, dəliliyin tutmasın! Unutmağa çalış, get mülalicəni götür! Bura yas qurmağa gəlməmişik ha... - xanımın könlümü almaq istəyirdi.

- Kaş gəlməz olaydıq... Qayınanası gəlinin gözü qabağında, şəhid oğlunun arvadı - doğma gəlini qayınanasının gözü qarşısında təhqir olunmuş ana-bacımız, əsir düşmüş Zeynəbimizin göz yaşlarını içmək istəyirəm, arvad, başqa heç nə istəmirəm...

- Ata, amma bura çox yaxşı yer idi... Bəs böyrəyin? - qızımı başa düşürdüm.

- Qoy çəhənnəm olsun belə böyrəyi. Böyrəyimin ağrısına dözərəm qızım, amma bu dağa dözmərəm. Anuşla doyunca oynamağa qoymadığım balamın üzünə baxa bilmərəm. Burda indi hər şeydən Anuşun qoxusunu alıram. Onu bağırma basıb məni bağışladığını görməyəcəyəmsə, burda qala bilmərəm. O isə artıq gedib buralardan. Məni başa düşün, burda dağların arasında sıxışib dəli olaram, bu qeyrətlə gürcünün üzünə dik baxa bilmərəm. Mən bu dərdi ancaq öz biqeyrətlərimizin yanında sindirə, unuda bilərəm. Məni qınamayın, balalarım, bir başqa vaxt gələrik, daha heç nəyi döndərməyin...

Həyəət düşdüm. Son dəfə Sairmənin gözəlliklərini gözümə təpdim, - Səndə dərdimin biri də artdı, bura gəldiyim yerdə ayaqlarım quruyaydı, Sairmə! Sənə namus dağı çəkilməsin, a dağlar...

Sairmə sanatoriyası, Gürcüstan

Qeyd: Rəşid Bərgüşadlının "Namus dağı" hekayəsi Mədəniyyət və Turizm nazirliyinin 2016-2017-ci illər üzrə yüksək bədii və sənətkarlıq keyfiyyətlərinə malik ədəbi əsərləri dəyərləndirmək, təbliğ etmək, istedadlı ədiblərin səmərəli yaradıcılıq axtarışlarına zəmin yaratmaq məqsədi ilə keçirdiyi "Qızıl Kəlmə" müsabiqəsinə təqdim olunur.